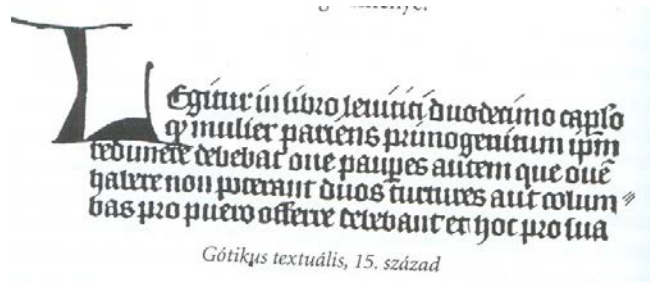

Latin nyomdabetű fejlődése

- **A reneszánsz küszöbén**
- Már a 14. század második felében elkezdődtek Európában azok a változások, melyek hatására a társadalmi változások következtek be.
- Az új szemléletmódnak és a humanizmusnak két alappillére volt, az emberközpontúság és az antikvitás.

A fejlődés útja a textúrától az antikváig

- A kódexek, melyet pergamenre vagy papírra írtak, eddig javarészt egyházi tárgyú műveket tartalmazott.
- Ezen a téren változást a humanista tudósok hoztak, akik a klasszikus műveltség érdekében másolni kezdték a régi emlékeket.
- Ezek főleg antik szerzők irodalmi, retorikai, filozófiai és történelmi munkái voltak, melyeket ismeretét megkövetelte az reneszánsz műveltségesezménye.
- Nyugat – európai kolostorokban már a 13. század elejétől a gótikus betűk legszebbnek tartott változatával, a **texturával** írták a kódexeket.

- Az elnevezése onnan ered, hogy a könyvek lapjai szőnyegek szövésmintájára emlékeztetett.
- Jellemzője:
 - betűi keskenyek,
 - szorosan sorakoznak egymás mellett.
 - szögletes formáikba hangsúlyos a félkörívek tördeltsége,
 - rombusz formájú talpak és betűfejek,
 - sok nyújtott, függőleges vonás
- A nehéz olvashatóság mellett, mégis nagy népszerűségnek örvendett, a francia, brit szigeteken és a Németalföldön is egészen a könyvnyomtatás feltalálásáig.
- Ekkor élte virágkorát a gótika.
- A 14. században létrehoztak egy sokkal gyorsabban írható betűtípust, a **basztardát**.
- Ez a szó korcsot, kevertet jelent. Ez a típus ötvözte a gótikus kurzív és a textúra formáit.
- Írták függőlegesen, kissé jobbra dőlve, de sajátossága volt az *f* és *p* betűk szárainak hosszú elvékonyodó szára.
- A Sorbonne egyetemen tanították a basztarda betűit.
- A gótika hatása alól az olaszok és a spanyolok sem vonhatták ki magukat.
- A 14. század végén az olaszok kialakítanak egy új betűtípust, a **rotundát**.
- Jellemzői:
 - - kerekded formájú,
 - az l, b, h, f, t betűk lefelé nyúló szárait igen alacsonyra méretezték,
 - a betűtörzsek szélesebbek, talpaik eltűntek.
 - díszes nagybetűk jellemzik.

Vive deū sic ⁊ viues per secula cun-
cta. Prouidet ⁊ tribuit deus omnia
nobis. Proficit absque deo null⁹ in
orbe labor. Illa placet tell⁹ in qua
res parua beatū. De facit ⁊ tenues

Rotunda írás, Itália, 15. század vége

Vive deū sic ⁊ viues per secula cun-
cta. Prouidet ⁊ tribuit deus omnia
nobis. Proficit absque deo null⁹ in
orbe labor. Illa placet tell⁹ in qua
res parua beatū. De facit ⁊ tenues

Rotunda írás, Itália, 15. század vége

- Majd később minden területen az *antikva* vette át a vezető szerepet.
- Ez a betű a páratlan szépségű római kapitálisból ered, mely nemes arányú, betűi függőleges vonásokat lezáró talpacskáival a betűművészet legszebb alkotása.
- Ez a betűtípus már előre mutat a reneszánsz építészeti formakincseihez.

A húsz betűtől a huszonhatig.

- Meg kell vizsgálnunk, hogy a császárkori Róma 20 betűs alfabétumának már a 9. században elkezdődött bővülése miként vezetett a 16. századig 26 betűs ábécéig.
- Ezek összefüggnek a nyugati kereszténységhez tartozó népek, nem latin nyelven íródott emlékeihez.
- Ilyen a Strasbourgi eskü, és a Hildebrand-ének, melyet a 9. században jegyeztek le.
- Már ekkor a görög *kappa*, vagyis *k* betű már helyet kapott a német betűsoraiban.
- A brit szigeteken és a német földön a *v* hang nyomatékosan zöngés kiejtése megkövetelte a **v/w** bevezetését.
- Az európai népeknél ez a két betű nem volt elfogadott, de a német és angol írásban betöltött szerepük miatt teljes jogú tagjai lettek latin ábécének.
- A 11. században az **y-t** kisajátították az **i** hang jelölésére, így ez is a latin betűk közé tartozott.
- A **z** betű görög jövevényszavak révén, valamint a germán és újlatin nyelvekben meghonosodott görög szavak átörökítették az ábécébe.
- Ezek után a kettős hangértékű betűkről a *v/u* és *i/j* sorsáról kell beszélnünk.
- Mindkét betű egyszerre képviselte a magán – és mássalhangzót.
- A 10. században a szó elejére a *v* betűt tették, a szó közepén és végén a *u*-ra hasonlító formát alkalmazták.
- Ezen betűk egymástól való elkülönülése még századokig váratott magára.
- A 15. század második felében az *i* betűn végrehajtott változtatással formálták meg a *j* betűt.
- Így állt össze az ábécé: a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.
- Ezzel befejezetté vált a klasszikus latin 26 betűs alfabétum.

42 – soros Biblia

- Johan Gensfleisch zum Gutenberg 1440 táján olyan találmánnyal ajándékozta meg Európát, mellyel nemcsak egy új iparág alapját rakta le, hanem az irodalom és a tudomány értékeinek világméretű terjesztésére szolgáló eszközt is megteremtette.
- Két évig készült elő, majd 1452-1455 között készült el a főmű.
- 290 féle betűt, számot, írásjelet öntött ki.
- Tökéletes sorait és hasábjait a betűöntő műszer segítségével hozta létre.
- Textúrájának betűi a szokásosnál is keskenyebbek, karcsúbbak és éppen ezért igen szorosan illeszkedtek is egymáshoz.
- Betűszárai elég rövidek és ez enyhíti a vertikális jelleget.
- 1455 nyarára elkészült mű, 1282 lapból állt, szedése kéthasábos, tehát 2564 hasábot, illetve több mint százezer sort tartalmazott.
- 42 sorból állt egy – egy hasáb.
- Az iniciálékat, lapdíszeket rajzolták a lapokra.